

Stromenbeschrijving Rafael

¹Op Rafael maken wij gebruik van de stromenbeschrijving. Deze stromenbeschrijving geeft ons de gelegenheid om transparant en onderbouwd het verwachte eindniveau, het passende onderwijsaanbod en de benodigde ondersteuning in kaart te brengen. De stromenbeschrijving geeft niet alleen een beeld van de verschillende stromen die er binnen Rafael zijn, maar ook de intensiteit en wijze waarop Rafael ondersteuning biedt op verschillende gebieden; sociaal-emotioneel, leren en ontwikkelen, communicatie en fysiek.

Daarnaast is de stromenbeschrijving ook een leidraad bij de plaatsing van (nieuwe) leerlingen op basis van hun ondersteuningsbehoeften. Binnen de verschillende stromen is er sprake van specifieke onderwijs- en ondersteuningsbehoeften. Wanneer hier goed op aangesloten wordt en leerlingen daarmee de begeleiding krijgen die zij nodig hebben, zijn ze beter in staat om het onderwijsprogramma te kunnen doorlopen.

Stromenbeschrijving Rafael

	A	B	C	D
Typering groep	Naast een licht tot matige verstandelijke beperking is er soms sprake van: <ul style="list-style-type: none"> matige bijkomende problematiek; verminderde sociale-, emotionele - en praktische vaardigheden. 	Naast een licht verstandelijke beperking is er soms sprake van: <ul style="list-style-type: none"> matige bijkomende problematiek; verminderde sociale- en emotionele vaardigheden; zelfstandigheid in zelfredzaamheidstaken. 	Naast een matige verstandelijke beperking is er ook sprake van één of meerdere van onderstaande punten: <ul style="list-style-type: none"> ernstige bijkomende problematiek (DSM diagnose*, syndroom of fysieke problematiek); beperkt gedragsrepertoire; sterk verminderde sociale-, emotionele- en praktische vaardigheden; sterk verminderde zelfredzaamheid en weerbaarheid; sterk verminderd vermogen tot exploreren/initiatief nemen; informatieverwerking door middel van waarnemen en beleven van zintuiglijke sensaties. 	Naast een licht tot matige verstandelijke beperking is er ook sprake van één of meerdere van onderstaande punten: <ul style="list-style-type: none"> ernstige bijkomende problematiek (DSM diagnose* als autismespectrumstoornis, hechtingsproblemen, gedragsstoornis, trauma, syndroom of fysieke problematiek); sterk verminderde sociale- en emotionele vaardigheden; zeer beperkt in de mogelijkheden tot regulering van eigen emoties en gedrag; aanwezig externaliserend-* of internaliserend (probleem)gedrag*; informatieverwerking door middel van waarnemen en beleven van zintuiglijke sensaties.
Mate van begeleiding	intensief/voortdurend	voortdurend/regelmatig	zeer intensief	(zeer) intensief
Basisaanpak	Bewuste leermomenten in de groep, waarbij ruimte is voor momenten van individuele aansturing. Nabijheid is nodig om bij te sturen op gemaakte regels en afspraken.	Een groepsgerichte benadering met het oog op sociaal leren en verantwoordelijkheid leren dragen. Bij stressvolle of nieuwe situaties kan er individuele begeleiding worden geboden.	Individuele benadering* met veel nabijheid en met veel sturende begrenzing van groepsleiding.	Individuele benadering en/of benadering in zeer kleine groepjes met veel nabijheid, veel begrenzing en regulatie van groepsleiding. Waar mogelijk leermomenten in de groep.
Basisklimaat	De groepsleiding biedt een basisklimaat waar je de ontwikkeling van een eigen "ik" ondersteunt, gericht op onafhankelijkheid en/of persoonlijkheidsontwikkeling, maar waar de geruststellende nabijheid van een volwassene heel belangrijk is.	De groepsleiding biedt een basisklimaat gericht op onafhankelijkheid, initiatiefname en verantwoordelijkheid leren dragen door o.a. de leerling te stimuleren tot zelf keuzes te maken, zelf te doen en zelf oplossingen te bedenken.	De groepsleiding biedt een basisklimaat aan door primaire basisbehoeften te bevredigen en prikkels te verminderen. Dit doe je door in het zicht beschikbaar te zijn, individuele aandacht en bescherming te bieden. Daarnaast help je het kind actief om zijn emoties en innerlijke spanningen te reguleren.	De groepsleiding biedt een basisklimaat dat (consequent) gericht is op een vaste structuur, voorspelbaarheid en regelmaat ten aanzien van de ruimte, de tijd, de regels, de personen en de activiteiten in de groep. Daarnaast help je het kind actief om zijn emoties en innerlijke spanningen te reguleren met als doel het verbeteren van de zelfregulatie (eventueel met hulpmiddelen).

¹ Sectorraad voor gespecialiseerd onderwijs (2023). Landelijk Doelgroepenmodel.

Uitstroom Rafael

	A-stroom	B-stroom	C-stroom	D-stroom
Aantal leerlingen Groepsbezetting	12-14 leerlingen leerkracht, onderwijsassistent	12-14 leerlingen leerkracht, onderwijsassistent	max. 8 leerlingen leerkracht, onderwijsassistent, ambulant begeleider	max 8 leerlingen leerkracht, onderwijsassistent, ambulant begeleider
Ontwikkelingsperspectief (OPP)*	OPP 2 of OPP 3	OPP 3 of OPP 4	OPP 2	OPP 2 of mogelijk OPP 3
Uitstroombestemming SO* met als perspectief inschatting uitstroombestemming VSO *	Voortgezet speciaal onderwijs voor zeer moeilijk lerende leerlingen (VSO-ZML)* met als perspectief activerende dagbesteding*.	Voortgezet speciaal onderwijs voor zeer moeilijk lerende leerlingen (VSO-ZML) of mogelijk Praktijkonderwijs (Pro)* met als perspectief arbeidsgerichte dagbesteding* of (beschutte) arbeid*.	Dagbesteding* of Voortgezet speciaal onderwijs voor zeer moeilijk lerende leerlingen (VSO-ZML) met als perspectief belevingsgerichte* of activerende dagbesteding.	Voortgezet speciaal onderwijs voor zeer moeilijk lerende leerlingen (VSO-ZML) met als perspectief belevingsgerichte-, activerende- of arbeidsgerichte dagbesteding of (beschutte) arbeid.
Ondersteuning die wordt geboden op de uitstroombestemming	Sociale contacten worden begeleid. Begeleiding is beschikbaar en alert op signalen van verminderd welbevinden. Er wordt indien nodig direct extra ondersteuning geboden.	Uitstroom VSO-ZML: Begeleiding is beschikbaar en alert op signalen van verminderd welbevinden. Ondersteuning mogelijk pas op een later moment. Leerling wordt uitgedaagd om zelf initiatief te nemen door om hulp te vragen. Uitstroom PRO: Begeleiding op afroep beschikbaar. Ook complexe sociale situaties moeten zelfstandig tegemoet getreden worden.	Activiteiten en begeleiding worden per moment afgestemd op mogelijkheden van de leerling. Sociale situaties worden altijd begeleid.	Activiteiten en begeleiding worden per moment afgestemd op mogelijkheden van de leerling. Sociale situaties worden altijd begeleid.
Leerstandaard* ¹ (niveau bij uitstroom)	Leerroute 2: SO-ZML tot niveau 3 * Leerroute 3: SO-ZML tot niveau 6	Leerroute 3: SO-ZML tot niveau 6 Leerroute 4: SO-ZML tot niveau 9	Leerroute 2: SO-ZML tot niveau 3 Leerroute 3: SO-ZML tot niveau 6	Leerroute 2: SO-ZML tot niveau 3 Leerroute 3: SO-ZML tot niveau 6 Leerroute 4: SO-ZML tot niveau 9
Verwacht didactisch functioneringsniveau* bij uitstroom, vergelijkbaar met regulier basisonderwijs	Leerroute 2 komt overeen met een didactisch niveau lager dan midden groep 1 Leerroute 3 komt overeen met een didactisch niveau lager dan midden groep 3	Leerroute 3 komt overeen met een didactisch niveau lager dan midden groep 3 Leerroute 4 komt overeen met een didactisch niveau eind groep 3/ midden groep 4	Leerroute 2 komt overeen met een didactisch niveau lager dan midden groep 1 Leerroute 3 komt overeen met een didactisch niveau lager dan midden groep 3	Leerroute 2 komt overeen met een didactisch niveau lager dan midden groep 1 Leerroute 3 komt overeen met een didactisch niveau lager dan midden groep 3 Leerroute 4 komt overeen met een didactisch niveau eind groep 3 /midden groep 4

¹ Voor uitleg over de leerstandaard zie document leerstandaard op de website www.rafaelschool.nl

Sociaal-emotionele ontwikkeling

<p>Groepsoverstijgende ondersteuningsbehoeften*</p> <p><i>Een leerling op Rafael heeft groepsleiding nodig die;</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> zorgt voor een vaste structuur, voorspelbaarheid en regelmaat ten aanzien van het dagritme, de ruimte en de regels in de groep; vast en vertrouwd is; gewenst gedrag consequent en positief bekrachtigd; gedragsverwachtingen positief formuleert. De groepsleiding benoemt het gedrag dat ze WEL willen zien; prikkels gedoseerd aanbiedt en de leerling beschermen tegen te veel of te intensieve prikkels; consequent is in het uitvoeren van regels en afspraken; Doe wat je zegt en zeg wat je doet; de reactieprocedure* inzet (Positive Behavior Support (PBS)*); sociale interacties tussen leerlingen begeleidt en ondertitelt; de ontwikkeling van weerbaarheid stimuleert; het vormgeven van spel actief stimuleert en begeleidt. 			
	A	B	C	D
<p>Groepsspecifieke ondersteuningsbehoeften</p> <p><i>Een leerling uit de A/B/C/D stroom heeft groepsleiding nodig die;</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> nabij begeleidt, in het zicht is, corrigeert en bijstuurt op grond van gemaakte regels en afspraken; momenten van alleen zijn/doen afwisselt met momenten van samen doen (nabijheid dichtbij versus nabijheid verder weg); veiligheid biedt door het geven van nabijheid en begrenzing (basishouding). accent legt op het ontwikkelen van de persoonlijke weerbaarheid; de onafhankelijkheid van de leerling verbetert door keuzemogelijkheden aan te bieden binnen een bepaald kader; helpt bij het reguleren van emoties en spanningen (eventueel met hulpmiddelen). 	<ul style="list-style-type: none"> voornamelijk op afstand begeleidt en/of toezicht biedt. Waar nodig begeleidt de groepsleiding nabij; gericht is op het bieden van grenzen en ondersteuning op afstand. Die ingrijpt en uitlegt waar nodig (basishouding); accent legt op sociaal leren; groepsgerichte benadering, waarbij groepsregels een algemeen kader aangeven; de onafhankelijkheid van de leerling verbetert door de leerling te laten meedenken over keuzemogelijkheden en ruimte geeft om te onderhandelen; situaties en gebeurtenissen evalueert in de groep en daarbij stimuleert tot zelfreflectie; de leerling begeleidt in het zelfstandig reguleren van emoties en spanningen, eventueel met inzet van hulpmiddelen. Soms moet de groepsleiding helpen door over te nemen of af te leiden. 	<ul style="list-style-type: none"> zeer nabij is en zichtbaar beschikbaar; zorgt voor een emotioneel neutrale benaderingswijze. Contact met de leerling vraagt tijd, rust en veel nabijheid; zorgt voor eenvoudige structuur van; ruimte, tijd, personen en activiteiten; veiligheid biedt door het geven van veel nabijheid en begrenzing (basishouding); accent legt op samen zijn en samen ervaringen opdoen; de onafhankelijkheid van de leerling verbetert door hem twee keuzemogelijkheden aan te bieden; helpt bij het reguleren van emoties en spanningen door over te nemen wanneer het te moeilijk wordt. Dit om verdere escalaties te vermijden. Je kan de verantwoordelijkheid nog niet bij de leerling leggen. 	<ul style="list-style-type: none"> zowel nabij begeleidt, als op afstand. De nabijheid van begeleiding zal variëren per leerling/groep/activiteit van zeer nabij tot nabijheid op afstand; accent legt op het reguleren van gedrag en emoties als voorwaarde voor het leren: vrijwel voortdurend individuele begeleiding en fysieke nabijheid nodig bij het reguleren, sturen en begrenzen van gedrag en bij regulering van emoties, binnen de setting van de groep; zorgt voor eenduidige afspraken en gestructureerde overgangen. Overgangen worden indien nodig met nabijheid van een volwassene gemaakt; hulp biedt bij het verminderen, ordenen en betekenis geven aan zowel interne- als externe prikkels; anticipeert op frustraties door time-out momenten te organiseren op basis van behoeftes van de leerling; helpt bij het reguleren van emoties en/of spanningen door over te nemen of door af te leiden. Overname van een volwassene is vaak nodig om emoties en spanningen reguleren; bij probleemgedrag steeds een neutrale en zorgzame houding aanneemt; bevestigt dat, ondanks alles, de relatie goed zit; de aandacht van het conflict verlegt en waar mogelijk op een rustiger moment onderhandelings- en/of keuzemogelijkheid creëert. De leerling in deze groep is nog afhankelijk van de verantwoordelijkheid en oplossingen voor alternatief gedrag van een volwassene; de interactie met de omgeving intensief stimuleert en structureert, om sociale redzaamheid en weerbaarheid te vergroten; situaties uittekent om een leerling duidelijkheid te bieden hoe een situatie in elkaar zit.

Leren en ontwikkelen

<p>Groepsoverstijgende ondersteuningsbehoeften</p> <p><i>Een leerling op Rafael heeft groepsleiding nodig die:</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> een lesaanbod aanbiedt dat; concreet, themagericht, direct toepasbaar, gericht op de dagelijkse praktijk en dicht bij de belevingswereld van de leerling is; de duur van de werkmomenten afstemt op de leerling. Deze is afhankelijk van de (ontwikkelings)leeftijd* en wordt gevolgd door een moment van ontspanning. Dit gedurende het hele dagprogramma; spelend bewegend leren (SBL)* en leren door middel van spel aanbiedt; lessen volgens het activerende directe instructie model (ADI)*geeft. 			
	A	B	C	D
<p>Groepsspecifieke ondersteuningsbehoeften</p> <p><i>Een leerling uit de A/B/C/D stroom heeft groepsleiding nodig die:</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> intensief/voortdurend begeleidt met herhaling en aanbod in kleine stapjes; inspannende- en ontspannende activiteiten gebalanceerd afwisselt; taakduur 5-15 min; een voorspelbaar dagprogramma aanbiedt middels pictogrammen; een onderwijsaanbod aanbiedt dat functioneel en dichtbij zijn/haar directe, concrete belevingswereld; taken eenduidig, kort en enkelvoudig aanbiedt; de leerling stimuleert tot zelfstandig werken (ook in spel); het accent van de instructie legt op voordoen-samendoen-nadoen bij het aanleren van vaardigheden; vooral resultaatgerichte-, maar ook procesgerichte feedback geeft op de uitvoering van de opdrachten. 	<ul style="list-style-type: none"> voortdurend/regelmatig begeleidt met herhaling en aanbod in (kleine) stapjes; inspannende- en ontspannende activiteiten gebalanceerd afwisselt; taakduur 10-20 min; een voorspelbaar dagprogramma aanbiedt, dat naast schrift wordt ondersteund middels pictogrammen. Een dagprogramma waarbij ruimte is om af te wijken; een onderwijsaanbod aanbiedt dat naast functioneel ook abstracter kan zijn en verder afstaat van de directe, concrete belevingswereld; de regels van het zelfstandig werken stapsgewijs inoefent en een beroep doet op zelfstandige verwerking van de leerstof; het accent van de instructie legt op voordoen-zelf doen bij het aanleren van vaardigheden; zowel procesgerichte- als resultaatgerichte feedback geeft op de uitvoering van opdrachten. 	<ul style="list-style-type: none"> zeer intensief begeleidt met veel herhaling en aanbod in zeer kleine stapjes; inspannende- en ontspannende activiteiten gebalanceerd afwisselt; taakduur max 5 min; een voorspelbaar dagprogramma aanbiedt middels pictogrammen met een duidelijk begin en eind. Waarbij het dagprogramma opgedeeld wordt in delen tot aan pauzes. een onderwijsaanbod aanbiedt waarbij ontdekkend leren en fysiek ervaren op de voorgrond staat en daarnaast aansluit bij de belevingswereld, functioneel en gericht is op de dagelijkse praktijk; de leerling stimuleert tot het krijgen van zelfstandigheid in de activiteiten van het dagelijks leven (ADL*); het accent van de instructie legt op voordoen-intensief samendoen-nadoen bij het aanleren van vaardigheden; de leerling motiveert en stimuleert om tot leren te komen; zorgdraagt voor een passende leeromgeving door middel van het plaatsen van de tafels in een u-vorm opstelling. 	<ul style="list-style-type: none"> zeer intensief begeleidt met (veel) herhaling en aanbod in (kleine) stapjes; inspannende- en ontspannende activiteiten gebalanceerd afwisselt; taakduur 5-20 min; een voorspelbaar en consistent dagprogramma aanbiedt middels pictogrammen en waar evt. veranderingen visueel ondersteund worden; een onderwijsaanbod aanbiedt dat naast functioneel ook abstracter kan zijn, maar wel dicht bij de eigen belevingswereld; het accent van de instructie legt op voordoen - samendoen - zelf doen bij het aanleren van vaardigheden. Waar mogelijk ligt het accent op voordoen en daarna zelf doen; een beroep doet op zelfstandige verwerking van de leerstof middels de TEACCH-methode*; de leerling stimuleert en motiveert om tot leren te komen bij taken/opdrachten die buiten zijn/haar eigen interesses liggen; zorgdraagt voor een passende leeromgeving door middel van het plaatsen van de tafels in een u-vorm opstelling.

Communicatie

Groepsoverstijgende ondersteuningsbehoeften <i>Een leerling op Rafael heeft groepsleiding nodig die:</i>	<ul style="list-style-type: none"> de pictogrammen van Visitaal* inzet ter ondersteuning van het dagprogramma; voldoende verwerkingstijd geeft om verbale informatie te verwerken. De hoeveelheid informatie per keer beperkt; aandachtig is voor zijn/haar eigen non-verbale signalen, lichaamstaal en intonatie; consequent exact dezelfde boodschap herhaalt; bij de leerling controleert of hij/zij het begrepen heeft; een boodschap ondersteunt/accentueert met de juiste intonatie en mimiek. 			
	A	B	C	D
Groepsspecifieke ondersteuningsbehoeften <i>Een leerling uit de A/B/C/D stroom heeft groepsleiding nodig die:</i>	<ul style="list-style-type: none"> intensief/voortdurend begeleidt en sturing geeft op het gebied van communicatieve zelfredzaamheid door het inzetten van ondersteunde communicatie* en de leerling stimuleert in het verwoorden van gebeurtenissen, situaties, gevoelens en gedachten; zorgt voor groepsgewijze visuele ondersteuning van het dagprogramma middels Visitaal pictogrammen; ondersteunde communicatie inzet met behulp van pictogrammen, visualisaties, gebaren, spraakcomputer* en waar nodig kernwoordenkaart*; kort (3 à 4 woordzinnen), bondig en concreet communiceert, gekoppeld aan het hier en nu. 	<ul style="list-style-type: none"> voortdurend/regelmatig begeleidt en sturing geeft op het gebied van communicatieve zelfredzaamheid door het inzetten van ondersteunde communicatie en de leerling stimuleert in het verwoorden van gebeurtenissen; situaties, gevoelens en gedachten. zorgt voor groepsgewijze visuele ondersteuning van het dagprogramma middels Visitaal pictogrammen; ondersteunde communicatie inzet met behulp van pictogrammen, visualisaties en geschreven tekst en waar nodig gebaren; in eenvoudige zinnen communiceert, waarin maximaal 2 à 3 opdrachten verwerkt zitten. 	<ul style="list-style-type: none"> (zeer) intensief begeleidt en sturing geeft op het gebied van communicatieve zelfredzaamheid door het inzetten van ondersteunde communicatie en de leerling stimuleert in het verwoorden van gebeurtenissen, situaties, gevoelens en gedachten; zorgt voor groepsgewijze visuele ondersteuning van het dagprogramma middels Visitaal pictogrammen. Indien nodig extra individuele visuele ondersteuning, van het dagprogramma en/of (deel)handelingen; ondersteunde communicatie inzet met behulp van pictogrammen, visualisaties, gebaren, communicatieboekje*, spraakcomputer en kernwoordenkaart; kort, bondig en concreet communiceert, gekoppeld aan het hier en nu; de leerling intensief stimuleert om te communiceren, vaak is hiervoor een 1-op-1 contactmoment nodig. 	<ul style="list-style-type: none"> (zeer) intensief begeleidt en sturing geeft op het gebied van communicatieve zelfredzaamheid door het inzetten van ondersteunde communicatie en de leerling stimuleert in het verwoorden van gebeurtenissen, situaties, gevoelens en gedachten; zorgt voor groepsgewijze visuele ondersteuning van het dagprogramma in Visitaal pictogrammen. Indien nodig extra individuele visuele ondersteuning van het dagprogramma en/of (deel)handelingen; ondersteunde communicatie inzet met behulp van pictogrammen, visualisaties, gebaren, communicatieboekje, spraakcomputer en kernwoordenkaart; kort, bondig en concreet communiceert. Indien nodig gekoppeld aan het hier en nu; de leerling intensief stimuleert om te communiceren, vaak is hiervoor een 1-op-1 contactmoment nodig.

Fysieke situatie

Groepsoverstijgende ondersteuningsbehoeften				
	A	B	C	D
Groepsspecifieke ondersteuningsbehoeften <i>Een leerling uit de A/B/C/D stroom heeft groepsleiding nodig die;</i>	<ul style="list-style-type: none"> nabij is en, zowel visueel als verbaal, aanstuurt bij het uitvoeren van (deel)handelingen rondom eten en drinken, aan- en uitkleden en toiletgang; de leerling aanstuurt en een herinnering op afstand geeft rondom eten en drinken, aan- en uitkleden en toiletgang. 	<ul style="list-style-type: none"> (incidenteel) een herinnering op afstand geeft bij het uitvoeren van (deel)handelingen rondom eten en drinken, aan- en uitkleden en toiletgang. 	<ul style="list-style-type: none"> Fysieke, verbale en visuele aansturing geeft bij het uitvoeren van (deel)handelingen rondom eten en drinken, aan- en uitkleden en toiletgang. de handelingen rondom praktische zelfredzaamheid (ADL) regelmatig overneemt. 	<ul style="list-style-type: none"> fysieke, verbale en visuele aansturing geeft bij het uitvoeren van (deel) handelingen rondom eten en drinken, aan- en uitkleden en toiletgang; de handelingen rondom praktische zelfredzaamheid (ADL) soms overneemt.

Verklarende woordenlijst

Activerende dagbesteding	Bij deze vorm van dagbesteding voeren de cliënten doelgerichte taken uit in een aangepast tempo en op hun eigen niveau. Dit gebeurt met begeleiding op maat. Activerende dagbesteding heeft een duidelijke structuur. Denk aan tuinactiviteiten en eenvoudige huishoudelijke activiteiten. Bij activerende dagbesteding wordt uitgegaan van een grotere mate van zelfredzaamheid en meer algemene communicatiemogelijkheden dan bij belevingsgerichte dagbesteding.
Activerende Directe Instructie model (ADI)	In het ADI-model staat de docent centraal en ligt de focus op het activeren van leerlingen. De leerkracht draagt de informatie over, brengt structuur aan en activeert leerlingen; zij stimuleert hen tot het nemen van eigen initiatieven.
ADL	ADL staat voor "Algemene Dagelijkse Levensverrichtingen. Dit zijn handelingen die mensen dagelijks uitvoeren.
Arbeidsmatige dagbesteding	Bij arbeidsmatige dagbesteding werkt de cliënt op een kleinschalige werkplek met verantwoordelijkheid voor bepaalde taken. De cliënt leert hier bijvoorbeeld om taken in een vastgezet tijdsbestek uit te voeren en af te ronden. Bij arbeidsmatige dagbesteding werk je meestal samen met begeleiding in een groep. Denk hierbij aan werkgerichte activiteiten, in de groenvoorziening op een zorgboerderij, maar ook bijvoorbeeld inpakwerkzaamheden, inbinden en lamineren van drukwerk, montagewerkzaamheden etc.
Belevingsgerichte dagbesteding	De belevingsgerichte dagbesteding is vooral voor jongeren bij wie het (samen) bezig zijn en daar plezier aan beleven voorop staat. Sfeer, veiligheid, geborgenheid, ritme en aandacht zijn belangrijke uitgangspunten in de belevingsgerichte dagbesteding. Met vertrouwde begeleiding en groepsleden krijgen de deelnemers activiteiten aangeboden in een prettige omgeving. Denk aan creatieve activiteiten als schilderen en tekenen of ambachtelijke activiteiten met materialen als hout, textiel, keramiek, zeep, kaarten en kaarsen.
Beschutte arbeid	Bij beschutte arbeid neemt iemand deel aan de arbeidsmarkt. Mensen met een arbeidsbeperking hebben soms heel veel begeleiding of aanpassing van de werkplek nodig om te kunnen werken. Gemeentes moeten deze mensen een betaalde baan bieden in een aangepaste omgeving (Participatiewet). Deze uitstroombestemming is echter aan veel discussie onderhevig aangezien in de praktijk gezien wordt dat er zeer weinig banen zijn voor deze doelgroep.
Communicatieboekje	Dit zijn een aantal pagina's uit een spraakcomputer, met voorop de kernwoordenkaart.
Communicatiekaart	Een kaart met pictogrammen, van woorden die vaak met een bepaald thema te maken hebben. Op deze kaart staan kernwoorden (veel voorkomende woorden die niet situatie gebonden zijn) en randwoorden (woorden die bij een specifiek onderwerp horen). Deze kaarten maakt Rafael zelf, aangepast aan de thema's die behandeld worden.
Dagbesteding (tot 18 jaar)	Dagbesteding is begeleiding, in een groep, waarbij kinderen en jongeren met een beperking verschillende activiteiten doen. Deze kinderen of jongeren kunnen vanwege ziekte of beperking niet naar school. Hiervoor is altijd een vrijstelling van onderwijs nodig.
Didactisch functioneringsniveau	Het didactisch functioneringsniveau geeft het niveau van het schoolse leren aan, gerelateerd aan het jaarklasse-niveau.
DSM-diagnose	DSM staat voor Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders. Dit is een classificatiesysteem waarin internationale afspraken zijn gemaakt over welke criteria van toepassing zijn op een bepaalde psychische stoornis op basis van (nieuwe) wetenschappelijke inzichten.
Externaliserend gedrag	Gedrag dat gericht is op de buitenwereld en waarbij het kind zijn of haar gevoelens of gedachten uit op een externe manier. Enkele voorbeelden van externaliserend gedrag zijn: onrustig gedrag, agressie, woede-uitbarstingen en/of impulsief gedrag.
Individuele benadering	Hiermee wordt bedoeld dat het kind individueel wordt aangesproken in een groepssituatie. Niet te verwarren met 1-op-1 begeleiding.
Internaliserend gedrag	Gedrag dat zich meer naar binnen richt en tot innerlijke onrust leiden. Enkele voorbeelden van internaliserend gedrag zijn; sociale teruggetrokkenheid, angst en/of depressie.
Kernwoordenkaart	Een kaart met pictogrammen, van algemene woorden (kernwoorden) die in veel verschillende situaties gebruikt kunnen worden. Het biedt kinderen de mogelijkheid, met ondersteuning van hun omgeving, om te leren hun gedachten en intenties te uiten. Deze kaart heeft een vaste opzet.
Leerroute	De leerroute bevat een opeenvolging van tussendoelen die toeleiden naar het eindniveau van de beoogde uitstroombestemming. Leerlingen kunnen voor verschillende vakgebieden verschillende leerroutes doorlopen.
Leerstandaard	De leerstandaard zijn de leerlijnen met bijbehorende beheersingsdoelen. Daarbij wordt ervan uitgegaan dat minimaal 75% van de gestelde doelen uit de leerlijnen moeten worden behaald. Deze 75% bevat de cruciale doelen.

Ondersteunde communicatie	Ondersteunde communicatie is de inzet van alternatieve communicatievormen en communicatiemiddelen voor leerlingen die niet of moeilijk praten. Denk hierbij aan het gebruik van gebaren, pictogrammen en spraakcomputers.
Ondersteuningsbehoefte	De intensiteit en de wijze waarop de school de ondersteuning biedt, die een leerling nodig heeft op de diverse gebieden (sociaal-emotioneel en gedrag, leren en ontwikkelen, communicatie, fysiek).
Ontwikkelingsleeftijd	Mensen met een verstandelijke beperking doorlopen dezelfde ontwikkelingsfasen als mensen zonder een verstandelijke beperking. Het verschil is dat deze fasen bij mensen met een verstandelijke beperking langer duren en de ontwikkeling eerder stopt dan bij mensen zonder een verstandelijke beperking.
Ontwikkelingsperspectief(plan) (OPP)	Het ontwikkelingsperspectief(plan) is een inschatting door de school van de ontwikkelingsmogelijkheden van een leerling op langere termijn. Het geeft aan welke uitstroombestemming verwacht kan worden en welke ondersteuning de leerling daarbij nodig heeft. Het ontwikkelingsperspectief bestaat uit het instroomprofiel, de stimulerende en belemmerende factoren die van invloed zijn op het leerproces, de verwachte uitstroombestemming.
Pictogrammen van Visitaal	Op Rafael zijn dit de meest gebruikte zwart-wit pictogrammen voor iedereen die hulp nodig heeft bij communicatie en dagplanning.
Positive Behavior Support (PBS)	PBS is een doelmatige, schoolbrede aanpak die zich richt op het versterken van gewenst gedrag en op het voorkomen van probleemgedrag. Het doel is het creëren van een positieve, sociale omgeving die het leren bevordert en gedragsproblemen voorkomt en waarbij sociale veiligheid een belangrijke rol speelt.
Praktijkonderwijs (PrO)	PrO is Voortgezet Onderwijs (VO) voor jongeren van 12 tot 18 jaar. De leerlingen op praktijkonderwijs hebben meer leertijd nodig, zijn graag praktisch bezig en minder gericht op theoretisch denken. Leerlingen in het praktijkonderwijs volgen een eigen pakket aan theorie- en praktijkvakken. Welke vakken een leerling precies volgt, staat in zijn of haar ontwikkelplan.
Reactieprocedure	De reactieprocedure is een procedure vanuit PBS die de groepsleiding helpt om eenduidige, voorspelbare grenzen te stellen aan het gedrag van de kinderen. Zo leren kinderen welk gedrag ongewenst is en dit gedrag moet stoppen.
Speciaal Onderwijs voor zeer moeilijk lerende kinderen (SO-ZML)	SO-ZML is er voor leerlingen in de leeftijd van 4 tot 13 jaar die specialistische ondersteuning nodig hebben vanwege o.a. hun verstandelijke beperking.
Spelend Bewegend leren (SBL)	Hierbij worden de leerlingen uitgenodigd om al spelend en bewegend met de lesstof bezig te zijn.
Spraakcomputer	Dit is een hulpmiddel waarbij gecommuniceerd wordt door plaatjes aan te wijzen op een spraakcomputer. De spraakcomputer spreekt vervolgens de tekst voor een leerling uit waardoor er "pratend" gecommuniceerd kan worden. Er bestaat ook de mogelijkheid om boodschappen te typen op een spraakcomputer, die dit dan uitspreekt.
TEACCH-methode	TEACCH staat voor Treatment and Education of Autistic and related Communication Handicapped Children. De TEACCH-methode richt zich op het ontwikkelen van verschillende vaardigheden en het vergroten van de zelfstandigheid. De leerlingen hebben een eigen werkplek met werkkast. De werkkast is volgens vaste afspraken ingericht en heeft het doel om de wereld voor kinderen meer voorspelbaar te maken (met behulp van bijvoorbeeld pictogrammen). Daarnaast leren de kinderen zelfstandig te werken, door te werken uit mandjes waar werk in zit op beheersingsniveau.
Uitstroombestemming SO	Het type onderwijs of dagbesteding waar de leerling na het SO naar verwachting naar gaat uitstromen.
Uitstroombestemming VSO	Het niveau van dagbesteding of (beschutte) arbeid waar de leerling na het VSO naar verwachting naar gaat uitstromen.
Voortgezet Speciaal onderwijs voor zeer moeilijk lerende (VSO-ZML)	VSO-ZML is er voor jongeren in de leeftijd van 12 tot 20 jaar die specialistische ondersteuning nodig hebben vanwege o.a. hun verstandelijke beperking.

Sectorraad voor gespecialiseerd onderwijs (2023). Landelijk Doelgroepenmodel.

Sectorraad voor gespecialiseerd onderwijs (2023). Landelijk Doelgroepenmodel. Invulwijzer Ondersteuningsbehoeften (2018).

Došen, A en Morisse F. (2017). Schaal voor Emotionele Ontwikkeling van mensen met een verstandelijke beperking (SEO-R²).

Gouwe Academie (2022). Sociaal-emotioneel functioneren volgen en versterken met ZIEN! leerjaar 1-16.